

UVOD

Zbirka Đure Kamenara sadrži 468 stranica malog formata (10,1 cm x 16 cm). Svaka stranica je uokvirena dvojnim okvirom: vanjskim, nešto debljim 5,5 cm x 12 cm, te unutarnjim koji je za pola milimetra uvučen i tanjom linijom ocrtan. Zbirka je uvezana u tvrde korice tamnoplave boje, pisana je rukom i perom. Neke stranice su dosta izbljebile te su stoga teško čitljive. Treba napomenuti da nedostaju stranice počevši od 141. do zaključno 168. (ukupno 28 stranica zbirke).

Na početku se nalazi predgovor koji se proteže na 40 stranica označenih rimskim brojevima od I. do XXXX. Nakon toga slijede pjesme, kletve, zagonetke... numerirane arapskim brojevima od 1. do 504. Kako nedostaje 28 stranica, to utječe na pomanjkanje brojeva pjesama ili zagonetaka.... Tako pjesma »162. *Mlad se Jive na vojnicu spravlja*« sadrži samo šest stihova (nije dovršena), a pjesama ili zagonetaka od 163. do 208. nema. Što točno manjka u tih 35 brojeva teško je reći, jer zbirka nije sistematizirana.

U svom predgovoru Kamenar se poziva na nedovoljnu obrazovanost kao uzrok nepovjerenju s kojim se susretao prilikom bilježenja narodnoga blaga. Seljački puk nije naklonjen peru i papiru, ali je Kamenaru vrlo drag te se on sa zadovoljstvom dao na posao skupljanja i bilježenja. Ističe kako su djevojke bile koji put svoje glave te mu kod pjesama dodavale ili ubacivale ponešto nepodesnog, no, on je kod tog pisanja osjećao slast koju čitatelj neće nikako moći prilikom čitanja osjetiti. Najlakše je bilo pisati kad je nekoliko osoba pjevalo, opetovalo stihove po nekoliko puta, no tada je posao dugo trajao i to sve samo za jednu pjesmu! Međutim, Kamenar zaključuje: »Slušajući ju, pjevajuću, oćutiš tek pravu krasotu i tada vidiš u koliko ih se pjesma tiče i koliko je tobom potresti kadra; ovdje ti nestane one monotonosti glasa koju oćutiš kad ti pjesmu u pero

veli. Sve poteškoće što u prvi mah na put stanu, lasno svlada tko je isto med narodom živio te koj mu gole ćut pozna«.

Narodni sin vrhovačkog kraja završio je VII. razred školovanja, pohodio posljednji put *hipokrensko vrelo*, podigao svjedodžbu i shvatio da je time postao odrastao i ozbiljan. Već drugi dan dao se na posao skupljanja narodnog blaga. Pročitavši mnoge zbirke narodnih pjesama, kod bilježenja ih je uspoređivao s onima koje je bilježio. Kazivačice su mu bile tri mlade djevojke od kojih se prva zvala Jelena, a on ju naziva Fortunom – Grkinjom. Prva pjesma koju je zapisao bila je o Kraljeviću Marku, a ista je i u zbirci prva. Druga djevojka imenom Magda bila je Jelenina mlađa sestra, vesela, ali i vrlo mudra *djeva*. Treća kazivačica se zvala Barbara koja je kao mlada djevojka ostala bez majke te je svojim životnim iskustvom kazivala ipak samo žalosnije pjesme i to s puno osjećaja. Kamenar Barbaru uspoređuje s mnogim djevojkama iz književnosti, a sam ju naziva *najadom Kupe* (nimfom Kupe). Dalje napominje da su mu kazivačice bile dvije mlade snaše te se tu upušta u opisivanje odnosa mlado – staro. Djevojke su suzdržane i pričaju sa strahom, a kod snaha više nema bojazni da bi mogle izgubiti izabranika kako se znalo događati. Stariji su ipak imali veliki utjecaj na izbor životnih odluka, pogotovo što se tiče udaje ili ženidbe. Pjesme su mu kazivale i bake, starije žene koje su poznavale jezik. Tako mladi Kamenar shvaća da bake znaju epske elemente te da ih znaju dobro predočiti, dok se mlade djevojke lakše snalaze u lirskim elementima.

Kamenar u predgovoru ne napominje, ali se čitanjem zbirke saznaje, da su mu prema kraju zbirke šaljive i lascivne pjesme govorili muški govornici te on te pjesme naziva *mužkim pjesmama*.

Središnji dio zbirke čini skup narodnih pjesama različitih duljina (od dvostiha do pjesme od 76 stihova), one su i lirske i epske, ali isto tako i *ženske* i *muške*. Zatim su tu zagonetke, uskliki ili uzvici, računi, poslovice, kletve, dosjetke, prispedobe, šale, opisi običaja, razni događaji, igre, brojalice i slično. Tu nailazimo i na priče kao što je »Bilo nebilo«, »Nećakinja coprnjica«, »Maćak fiškal«, »Vilin konj«, itd. Zbirka nije sistematizirana, ali je sva građa predstavljena izvorno, bez uljepšavanja: kako mu se govorilo – tako je Kamenar bilježio.

Kod pjesama nije posebno naveden kazivač, ali na kraju nekih pjesama ima autorovih digresija, napomena, opisa običaja ili nekih usputnih misli što zbirku čini dodatno zanimljivom i vrijednom. Zanimljiv je i jezik zbirke. U svom predgovoru Kamenar se služi tadašnjim standardnim jezikom, u pjesmama je vrhovački govor, a prema kraju zbirke u priči »Mačak fiškal« i ostalima objašnjava kako mu je *kajkavski jezik* »stvarao probleme« te se on sam pribojavao da kajkavski neće dobro naučiti, a da će standardni zaboraviti. Nakon priče »Vilin konj« (broj 493) napominje da je cijelu zbirku pisao onako kako mu je narod govorio, a nakon toga komentara prelazi na *književni jezik*.

Kod prijepisa rukopisa ostavljeno je i sačuvano sve što smo mogli s jezičnoga gledišta prihvatiti. Na nekim mjestima provjeravan je i usklađen prema vrhovačkom govoru izgovor glasova *č* i *ć*. Negacija glagolske radnje u većini slučajeva u zbirci pisana je s glagolom u jednoj riječi – rječcu *ne* smo razdvojili prema današnjem pravopisu, osim *nejdi*, *nemrem*, *neima*, *nejma*. Prema današnjem pravopisu uskladili smo i rastavljanje riječi te znakove interpunkcije kao i veliko i malo slovo, dok je pravilo o (be)zvučnosti, sibilizaciji i ostalim glasovnim promjenama izostavljeno jer se tada pisalo prema morfonološkim načelima. Prihvaćeni su i svi dijalektalni izrazi, svi refleksi jata. Razmišljalo se i o sistematiziranju zbirke, no od toga smo odustali kako bismo rukopis što vjernije pružili čitatelju, a s druge strane, ipak nam nedostaje 28 stranica zbirke. Stoga je sve ostalo onako kako je Đuro Kamenar zapisao.

Sanja Benković-Marković